

ТУРИЗМ

DOI: [https://doi.org/10.32782/2708-4949.2\(12\).2024.6](https://doi.org/10.32782/2708-4949.2(12).2024.6)

УДК 338.48

П. В. Романів

Львівський національний університет імені Івана Франка

КОНТЕКСТИ СТРУКТУРНО-ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Структурно-просторовий розвиток туристично-рекреаційної сфери описує процес формування та розподілу туристичних об'єктів та інфраструктури на певній території з урахуванням її географічних, економічних, культурних та інших характеристик, процесів та явищ. Цей процес включає в себе розробку туристичних маршрутів, створення та модернізацію готельно-ресторанної бази, розвиток транспортної інфраструктури, створення розважальних та культурно-пізнавальних об'єктів та подій тощо. Проте, аналітична складова дослідження розвитку туристично-рекреаційної сфери на нашу думку передбачає контексти, що є пререквізитами такого розвитку, особливо у мінливому середовищі за умови дії негативних факторів: війна та її наслідки, екологічні та демографічні проблеми, безпекова ситуація, доступність території тощо. Наша стаття саме присвячена розгляду таких контекстів, що згруповані за певними критеріями: об'єктно-предметними, ціннісними, функціональними, географічними, безпековими, інституційними, екологічними. Наголошуємо також на тому, що ці сенси об'єднані тим, що є комплементарними, а не взаємозамінними. Тобто, кожен окремих критерій (сенс) не може замінити відсутність чи слабкий розвиток іншого. Головне завдання дослідників – синергійно об'єднати, інтегрувати складові структурно-просторового розвитку на різних рівнях територіальної організації регіону – від територіальної громади (ТГ) чи населеного пункту до об'єднання областей чи специфічних організацій типу Destination marketing (or management) organization (DMO). Аналіз контекстів відбувається крізь призму війни в Україні, що має серйозний вплив на туризм та рекреаційну сферу, має негативний і довгостроковий ефект: екологічний, безпековий, іміджевий, через руйнування, відтік населення та робочої сили. Також важливим є екологічний контекст. Розвиток туристично-рекреаційної сфери в екологічному контексті стає дедалі більш значимим у світі, де зростає усвідомлення людьми необхідності збереження (подекуди відновлення) навколишнього середовища та його компонентів. Ефективний структурно-просторовий розвиток туристично-рекреаційної сфери сприятиме створенню стійкого та конкурентоспроможного туристичного продукту, який забезпечує економічний зріст та підвищення якості життя місцевого населення.

Ключові слова: туристично-рекреаційна сфера, регіон, контекст, розвиток, повоєнна ревіталізація.

Постановка проблеми та її актуальність. Структурно-просторовий розвиток має декілька сенсів, контекстів, значень, розумінь, формулювань. Контекст означає сукупність певних обставин, у яких діють фактори, що впливають на об'єкт, явище, процес, у нашому випадку на структурно-просторовий розвиток. Важливість контекстів полягає у формуванні інтерпретації комплексного розуміння розвитку туристично-рекреаційної сфери, враховуючи сучасні реалії та їхню екстраполяцію на майбутнє.

Туристично-рекреаційна сфера у своєму становленні, розвитку розглядається першочергово як соціальний феномен, що первинно формується крізь призму суспільного фактору. Спочатку суспільством треба усвідомити важливість туризму та рекреації для місцевого населення (соціальна та продуктивні функції), згодом як галузі господарства (економічна функція). Через деякий час інституційні структури (влада, бізнес, організації) розпочинають діяльність стосовно активізації ресурсно-інфраструктурної складової території для потреб розвитку туризму та рекреації на комерційному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання просторового розвитку, втім числі туризму займаються вчені різних країн, галузей, напрямків діяльності [3; 8; 10; 17]. Значна увага приділяється просторовому розвитку туризму в період криз та війни, чому присвячені як окремі публікації, так і конференції, форуми, круглі столи [2; 13]. У рамках наукових досліджень на означену тематику висвітлюються проблеми стану галузі у режимі воєнного стану, збереження та відновлення регіональних ресурсів та інфраструктури, можливості розвитку внутрішнього туризму з акцентом на регіональні та локальні дестинації.

Мета статті. Проаналізувати контексти розвитку туристично-рекреаційної сфери за групами критеріїв, через які виражаються ці контексти: об'єктно-предметні, ціннісні, функціональні, географічні, безпекові, інституційні, екологічні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контексти, котрі ми виокремлюємо можна згрупувати за об'єктно-предметними, ціннісними, функціональними, географічними, безпековими, інституційними, екологічними тощо критеріями. Причому, ці сенси об'єднані тим,

що є комплементарними, а не взаємозамінними. Тобто, кожен окремий критерій (сенс) не може замінити відсутність чи слабкий розвиток іншого. Головне завдання дослідників – синергійно об'єднати, інтегрувати складові структурно-просторового розвитку на різних рівнях територіальної організації регіону – від територіальної громади (ТГ) чи населеного пункту до об'єднання областей чи специфічних організацій типу Destination marketing (or management) organization (DMO)...

Об'єктно-предметні критерії виражають підходи до вивчення сутності явищ та процесів, що досліджуються в межах регіональних структур різного порядку, на які звернена увага науковців, управлінців, планувальників (у територіальному плануванні). У контексті війни, важливо оцінювати першочергово збитки різного генезису, що завдає росія Україні. Оцінками збитків від війни займаються різні державні та приватні структури, причому як національного так і міжнародного характеру. Зокрема, ще 17 лютого 2023 року Уряд Нідерландів офіційно надав принципову згоду на пропозицію України про створення в Гаазі міжнародної організації – Реєстру збитків, завданих Україні росією внаслідок її воєнних та інших протизаконних дій. Реєстр міститиме інформацію про шкоду, завдану війною українцям, бізнесу та державі. Реєстр має стати першим компонентом всеохоплюючого механізму репарацій, який покликаний забезпечити виплату державою-агресоркою Україні повних репарацій за завдану шкоду, відповідно до міжнародного права [15].

Ціннісні критерії виникають при розгляді та розумінні розвитку з точки зору його цінності для майбутніх поколінь (сталий, стійкий, зрівноважений, поступальний тощо розвиток). Іншим аспектом розвитку за ціннісним критерієм є воєнна та повоєнна

ревіталізація туристично-рекреаційної сфери, оцінка збитків, завданих внаслідок воєнних дій росії на території України. Це стосується ресурсів, інфраструктури, ментальної та фізичної шкоди населенню, вимушеної міграції населення, відтоку молоді, робочої сили, проблем, пов'язаних з потенційним відновленням територій. Поняття «ревіталізація» застосовується у різноманітних сферах людського життя: архітектура, економічні, соціальні дисципліни тощо. Воєнні дії росії спричиняють значні руйнування ресурсів. Позаяк, нам потрібно зберігати те, що маємо, а також відновлювати те, що зруйновано. Ревіталізація визначається як багатогранна дія, включаючи ревалоризацію, реставрацію, реконструкцію, модернізацію та дії, спрямовані на відродження будівлі, району чи міста, зруйнованих у різних аспектах, а також економічних і соціальних [18]. Доцільно також звернути увагу на тотожне до ревіталізації поняття регенерація за працями британського дослідника Греяма Еванса. Автор виокремлює три базові моделі регенерації, складовою яких є культура, а відтак, і туристично-рекреаційна сфера. Спробуємо адаптувати ці моделі до розвитку туристично-рекреаційної сфери на різних рівнях її організації (табл. 1).

В контексті поствоєнної ревіталізації туризму, ми розглядаємо ревіталізацію як :

- відновлення туристичної сфери на деокупованих територіях, в зруйнованих регіонах та містах;
- адаптацію сфери туризму в умовах війни;
- трансформацію туристичної сфери на території України;
- вдосконалення і видозмінення туристичної сфери за рахунок війни.

В контексті поствоєнної ревіталізації туризму, ми розглядаємо ревіталізацію як:

Таблиця 1 – Адаптація базових моделей регенерації Греяма Еванса до проблем розвитку туристично-рекреаційної сфери

Модель	Назва	Значення у розвитку туристично-рекреаційної сфери
I модель	Регенерація через культуру	Модель формує фундамент того, що туристично-рекреаційна діяльність, як частина культурної діяльності є та буде фактором відновлення. Подорожі Україною (розвиток внутрішнього туризму, спричиненого пандемійними обмеженнями, війною) сприяють пристосування туристично-рекреаційних ресурсів для внутрішнього, згодом, після перемоги, і іноземного споживача. Модель передбачає частковий ребрендинг місць, переосмислення культурних цінностей внаслідок війни з росією, появу нових місць національної пам'яті тощо. Місця національної пам'яті мусять отримати статус національних об'єктів.
II модель	Культурна регенерація	У цьому випадку залученість туристично-рекреаційної сфери до програм ревіталізації є більшою і змістовнішою, враховуючи контексти визначених територій, їх просторових, соціальних та економічних факторів функціонування. Також важливо зазначити всезростаючий запит іноземного туриста на Україну. Звичайно, це відбуватиметься по завершенню війни, відновленню безпекової ситуації.
III модель	Культура та регенерація	Модель, в якій туристично-рекреаційна діяльність навпаки не є повністю інтегрованою в процеси відновлення і динамічного розвитку об'єкту(ів). Характер подібних туристичних, рекреаційних, культурних проєктів демонструє особливість процесу ревіталізації, де інтерпретація та переосмислення індустріальної чи повоєнної спадщини є захована в промислових просторах, в просторах фронтової боротьби з ворогом, зруйнованих та пошкоджених населених пунктів. Подібна методика системної реалізації моделі ревіталізації є сприятливою в посиленні запланованих функцій простору і формуванні спеціалізованих послуг у відповідь на потреби окремих соціальних груп населення. Такими соціальними групами населення в Україні є та будуть люди з особливими потребами, діти-сироти, ветерани війни та військові, вимушено переміщені особи, що втратили домівку тощо.

Джерело: [16]

- відновлення туристичної сфери на деокупованих територіях, в зруйнованих регіонах та містах;
- адаптацію сфери туризму та рекреації в умовах війни;
- трансформацію туристично-рекреаційної сфери на території України;
- вдосконалення і видозмінення туристично-рекреаційної сфери за рахунок війни.

При визначенні ревіталізації підкреслюється особлива важливість соціальної участі як незамінного інструменту реалізації процесу, визначення його кінцевого успіху та елемента, що диференціює ревіталізацію порівняно з іншими формами діяльності, пов'язаними зі збереженням чи реставрацією.

Ревіталізація здійснюється там, де ми зіштовхуємося з явищем деградації, тобто кризового стану. Це означає, що ревіталізація не проводиться на територіях, які не можна охарактеризувати як деградовані чи кризові. Варто зазначити, що ревіталізація полягає у вирішенні проблем цієї території, які стосуються усіх сфер, а не однієї. Таким чином, відбувається відновлення цінності території, можливо виникнення нових сенсів, спричинених руйнуваннями внаслідок війни та стимулюючих переосмислення значення території для теперішніх та майбутніх поколінь.

Функціональні критерії можуть показувати структурні, просторові та власне функціональні диспропорції (асиметричності) у розвитку окремих територіальних одиниць за певними параметрами. Проте, завданням місцевого самоврядування є не лише подолання диспропорцій за визначеними параметрами, а виявлення активів, котрі зможуть ці диспропорції долати та приносити економічні, соціальні, екологічні ефекти. Структурно-просторовий розвиток відбувається за напрямками географічного, спеціалізаційного критеріїв, тобто різновидова диференціація туристично-рекреаційної діяльності спричинена ресурсно-інфраструктурними, кадрово-інтелектуальними та іншими детермінантами.

Географічні критерії мають значення та є інтегруючими для усіх інших, оскільки розвиток, зокрема туристично-рекреаційної сфери, має просторову природу, часову природу. Наслідком війни є те, що безпекові критерії структурно-просторового розвитку стали мега актуальними у період зовнішніх загроз (пандемія, революції, АТО, велика українсько-російська війна, що розпочалася 2022 року). Безпекова ситуація перш за все пов'язана з воєнними діями ворога (замінування, небезпека авіаційних ударів тощо). Після перемоги пройде немало часу (оцінку цього дати не може ніхто), доки територія України та окремих регіонів стане фізично безпечною для відвідування цивільними особами, у тім числі туристами та екскурсантами. Зараз за оцінками експертів замінованою є третина території України. За даними Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС) станом на січень 2023 року через війну з росією близько 30% території України забруднено вибухонебезпечними предметами, для їхнього роз-

мінування знадобляться десятки років та спеціальна техніка [11; 14]. Важливий аспект – руйнування цінних ресурсів та інфраструктури у межах регіонів України.

Важливо давати оцінку таким критеріям протягом дослідження туристично-рекреаційної сфери, її складових, переорієнтації туристичних потоків, безпекових обмежень та заборон, а також обмежень, що стосуються дії воєнного стану в Україні.

Географічні критерії безпеки туристичної сфери (галузі, бізнесу на міжнародному рівні) можна простежити на прикладі впливу пандемії, війни в Україні з росією на прикладі локальних, регіональних та міжнародних конфліктів, як наслідок, обмежень на міжнародні туристичні прибуття (рис. 1).

Інституційні критерії структурно-просторового розвитку виражаються через функціонування державних органів управління туристично-рекреаційною сферою регіону. З одного боку, на регіональному рівні можуть виникати специфічні утворення, типу (на кшталт) організації, асоціації, кластери, DMO (рис. 2) тощо. За визначенням Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) – DMO (Destination Management Organization) – це організація з управління (менеджмент – це ефективне управління) дестинацією, яка є провідною організацією в дестинації, яка включає в себе органи влади, бізнес, зацікавлені сторони та професіоналів і сприяє партнерству задля спільного бачення і розвитку дестинації.

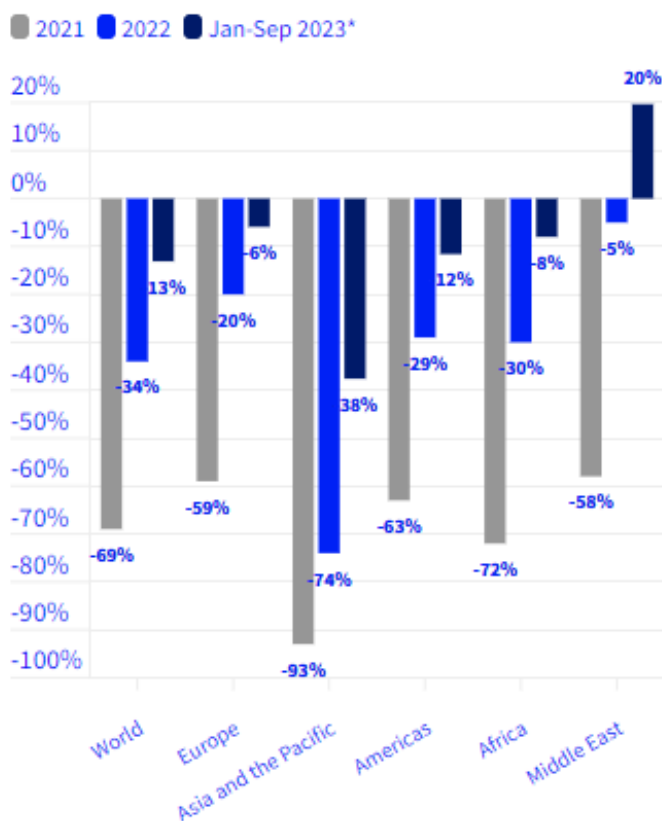

Рисунок 1 – Міжнародні туристичні прибуття (% зміни порівняно з 2019 роком)

Джерело: [1]

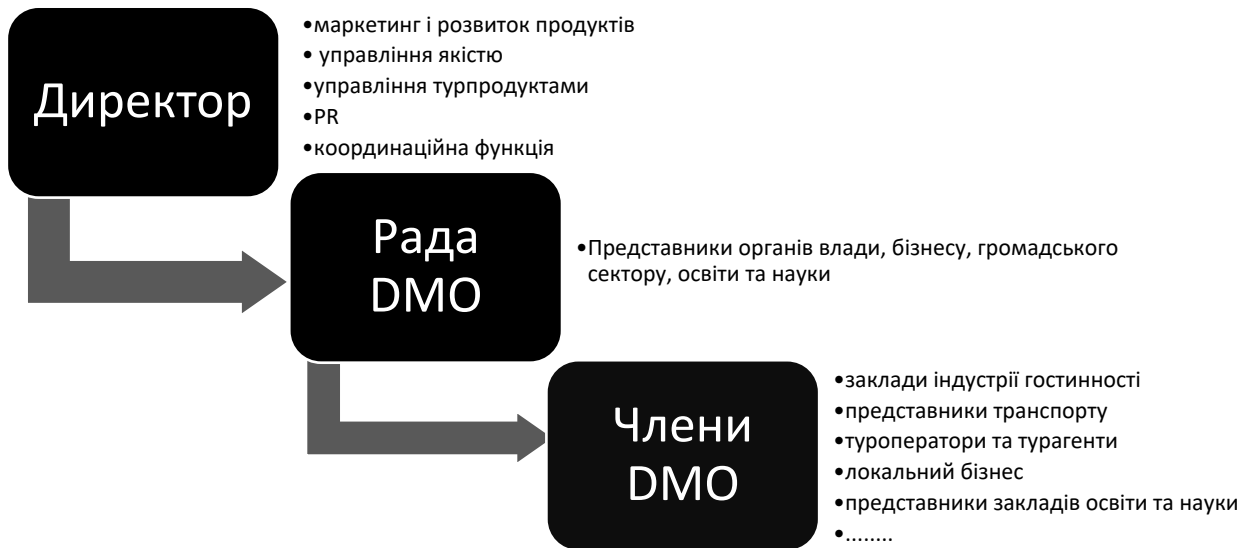

Рисунок 2 – Типова структура DMO

Джерело: [19; 20]

З іншого боку, зараз у контексті адміністративно-територіальної реформи постає питання: як розвивати туризм, звідки брати ресурси для його розвитку, алгоритм дій, пріоритетність, можливість об'єднання заради ефективності тощо. Громада мусить зрозуміти, що таке туристичний продукт (як територіальна, економічна категорія), для кого він створюється, користь від його створення.

У загальному вигляді складові туристичного потенціалу територіальної громади представляємо у вигляді схеми (рис. 3).

Відтак, для територіальної громади важливо алгоритмічно починати розвиток туристично-рекреаційної сфери з аналізу туристичного потенціалу.

Екологічні критерії. Екологічний контекст розвитку зараз є детермінований головно через війну. Проте,

Рисунок 3 – Складові туристичного потенціалу територіальної громади

Джерело: [9]

існують і інші детермінанти, котрі впливають на пошкодження компонентів навколишнього середовища. Зараз є низка праць, що стосуються впливу воєнних дій на середовище: соціальне, екологічне тощо [4; 5; 7; 22].

Важливо розуміти, що розвиток туристично-рекреаційної сфери має проходити, враховуючи контекст сталого розвитку загалом [6]. Трактування сталого розвитку, що зараз є у науковому дискурсі утворюють врахування усіх сторін соціально-економічного та природно-географічного середовища. Сталий (гармонійний, збалансований) розвиток – це розвиток, який забезпечує визначений тип рівноваги, тобто баланс між його соціально-економічними та природними складовими [12]. Пропонуємо деякі трактування. Сталий розвиток туристичної сфери полягає у врахуванні його поточних та майбутніх економічних, соціальних та екологічних наслідків її діяльності, задовольняючи зростаючі потреби туристів, галузі, докільля, громади [21]. З цього приводу констатуємо не лише екологічні наслідки туристично-рекреаційної діяльності, але і екологічні наслідки протиправних (часто екоцидних) дій різного характеру,

що чинять вплив на розвиток туристично-рекреаційної сфери. Усе частіше на міжнародних майданчиках звучить теза про репарації, котрі мусить виплатити росія за воєнні злочини, що призводять до екоциду чи його проявів. Зараз російські війська шкодять природі України як умисно, із воєнних чи політичних причин, так і опосередковано. Відтак, зараз завданнями України та міжнародної спільноти є фіксування злочинів, врегулювання законодавства на різних рівнях, пошук можливих шляхів притягнення злочинців до відповідальності.

Висновки. Здійснено розгляд контекстів структурно-просторового розвитку туристично-рекреаційної сфери, що згруповані за певними критеріями: об'єктно-предметними, ціннісними, функціональними, географічними, безпековими, інституційними, екологічними. Акцентовано увагу на важливості розуміння структурно-просторового розвитку з точок зору, що обумовлюються дією різних чинників, таких як: географічний, екологічний, економічний, нормативно-правовий, геополітичний. Зараз фактор війни впливає на усі контексти структурно-просторового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня туристична організація. URL: <https://www.unwto.org/> (дата звернення: 09.04.2024).
2. Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід : *матеріали XVII Міжнародної наукової конференції*. Львів, 2023. 440 с. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/materialy-17-Neohrafiia-ekonomika-i-turyzm-2023-book.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Гладка Л.І., Тюццо А.П. Фактори впливу на соціально-економічний розвиток регіонів. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45714/08-Gladka.pdf?sequence=1> (дата звернення: 10.11.2024).
4. Горішний Є., Міняйло А., Дмитренко Л. Екологічні ризики та збитки довкіллю України внаслідок війни. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 4. С. 76–83.
5. Дайджести ключових наслідків російської агресії для українського довкілля. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/news> (дата звернення: 03.04.2024).
6. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Савчук А.Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України : монографія. Електрон. текст., граф. дані. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 211 с.
7. Перга Т.Ю. Екологічні наслідки війни Росії проти України. Сайт Державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України». URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-protuyukrainy/ekolohichni-naslidky-viiny-rosii-protuy-ukrainy.html> (дата звернення: 20.02.2024).
8. Просторовий розвиток регіону: соціально-економічні можливості, ризики і перспективи : монографія. НАН України. Інститут регіональних досліджень / за ред. Шевчук Л.Т. Львів, 2011. 256 с.
9. Романів П. Функціональні аспекти туристичного потенціалу Журавненської громади Львівської області. *Всеукраїнський екологічний науково-популярний журнал «Зелені Карпати», Карпатський біосферний заповідник*. Рахів, 2021. № 1-4 (68-71). С. 116–120.
10. Сторонянська І.З., Залуцький І.Р. Інституційно-правові засади регулювання просторового розвитку в Україні. *Економіка України*. 2022. № 12. С. 34–50. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.12.034>
11. Суспільне. Новини. URL: <https://suspilne.media/366982-v-ukraini-zaminovano-30-teritorii-na-rozminuvanna-pidut-desatki-rokiv-dsns/> (дата звернення: 20.03.2024).
12. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : Вид-во КНТЕУ, 2009. 463 с.
13. Туризм в Україні: виклики та відновлення. *Зб. матеріалів Міжнародного туристичного форуму, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*. м. Київ, 21-22 березня 2023 року. Київ : КНЕУ, 2023. 337 с.
14. Україна – найбільш замінована країна світу: скільки української території забруднено мінами. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/02/infografika/bezpeka/ukrayina-najbilsh-zaminovana-krayina-svitu-skilky-ukrayinskoji-terytoriyi-zabrudneno-minamy> (дата звернення: 06.12.2023).
15. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodnyi-reiestr-zbytktiv-zavdanykh-ukraini-rosiiskoju-ahresii-ieu-bude-roztashovanyi-u-haazi> (дата звернення: 06.12.2023).
16. Evans G. Measure for Measure: Evaluating the Evidence of Culture's Contribution to Regeneration. *Urban Studies*. 2005. Vol. 42. No. 5/6. P. 1–25.
17. Giancarlo Cotella. Як Європа досягає успіху? Вплив політики Європейського Союзу на територіальне управління та просторове планування. *OpenEdition Journals*. 2020. № 94/3. URL: <http://journals.openedition.org/geocarrefour/15648> (дата звернення: 06.02.2024).

18. Pawłowska K., Swaryczewska M. Ochrona dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie i partycypacja społeczna. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002. 170 p.
19. Pike, S. Destination Marketing Organisations. NL : Elsevier Science, 2004. 240 p.
20. Presenza A., Sheehan L., Ritchie J. Towards a model of the roles and activities of destinations management organizations. *Journal of Hospitality Tourism and Leisure Science*. 2005. No. 3. P. 1–16.
21. Sustainable Development. World Tourism Organization. URL: <https://www.unwto.org/ru/node/79> (дата звернення: 20.04.2023).
22. The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: A Preliminary Review. UNEP, 2022. URL: <https://www.unep.org/resources/report/environmental-impact-conflict-ukraine-preliminary-review> (дата звернення: 21.04.2023).

References:

1. Vsesvitnia turystychna orhanizatsiia. Available at: <https://www.unwto.org/> (accessed April 9, 2024).
2. Heohrafiia, ekonomika i turizm: natsionalnyi ta mizhnarodnyi dosvid. (2023): *materialy XVII Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. Lviv, 440 p. Available at: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/materialy-17-Heohrafiia-ekonomika-i-turizm-2023-book.pdf> (accessed April 11, 2024).
3. Hladka L. I., Tiotstso A. P. Faktory vplyvu na sotsialno-ekonomichni rozvytok rehioniv. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45714/08-Gladka.pdf?sequence=1> (accessed November 10, 2023).
4. Horishnii Ye., Miniailo A., Dmytrenko L. (2023) Ekolohichni ryzyky ta zbytky dovkilliu Ukrainy vnaslidok viiny. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, no. 4, pp. 76–83.
5. Daidzhesty kluchovykh naslidkiv rosiiskoi ahresii dlia ukrainskoho dovkillia. Available at: <https://ecozagroza.gov.ua/news> (accessed April 3, 2024).
6. Pavlikha N. V., Tymbaliuk I. O., Savchuk A. Iu. (2022) Staly rozvytok turizmu ta rekreatsii: suchasni vyklyky y perspektyvy dlia Ukrainy: monohrafiia. Elektron. tekst., hraf. dani. Lutsk: Vezha-Druk, 211 p.
7. Perha T. Iu. Ekolohichni naslidky viiny Rosii proty Ukrainy. Sait Derzhavnoi ustanovy "Instytut vsesvitnoi istorii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy". Available at: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-protyukrainy/ekolohichni-naslidky-viiny-rosii-proty-ukrainy.html> (accessed February 20, 2024).
8. Shevchuk L. T. (eds.) (2011) Prostorovyi rozvytok rehionu: sotsialno-ekonomichni mozhlyvosti, ryzyky i perspektyvy: monohrafiia. NAN Ukrainy. Instytut rehionalnykh doslidzhen. Lviv, 256 p.
9. Romaniv P. (2021) Funktsionalni aspekty turystychnoho potentsialu Zhuravnenkoi hromady Lvivskoi oblasti. *Vseukrainskyi ekolohichnyi naukovo-populiarnyi zhurnal "Zeleni Karpaty", Karpatskyi biosfernyi zapovidnyk*. Rakhiv, no. 1-4 (68-71), pp. 116–120.
10. Storonianska I. Z., Zalutskyi I. R. (2022) Instytutsiino-pravovi zasady rehuliuвання prostorovoho rozvytku v Ukraini. *Ekonomika Ukrainy*, no. 12, pp. 34–50. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.12.034>
11. Suspilne. Novyny. Available at: <https://suspilne.media/366982-v-ukraini-zaminovano-30-teritorii-na-rozminuvanna-pidut-desatki-rokiv-dsns/> (accessed March 20, 2024).
12. Tkachenko T. I. (2009) Staly rozvytok turizmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu: monohrafiia. Vyd. 2-he, pererobl. i dopov. Kyiv: Vyd-vo KNTEU, 463 p.
13. KNEU (March 21-22, 2023) Turizm v Ukraini: vyklyky ta vidnovlennia. *Zb. materialiv Mizhnarodnogo turystychnoho forumu, Kyivskyi natsionalnyi ekonomichni universyteti imeni Vadyma Hetmana*. Kyiv: KNEU, 337 p.
14. Ukraina – naibilsh zaminovana kraina svitu: skilky ukrainskoi terytorii zabrudneno minamy. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/02/infografika/bezpeka/ukrayina-najbilsh-zaminovana-krayina-svitu-skilky-ukrayinskoji-terytoryi-zabrudneno-minamy> (accessed December 6, 2023).
15. Uriadovyi portal. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodnyi-reiestr-zbytkiv-zavdanykh-ukraini-rosiiskoiu-ahresiieu-bude-roztashovanyi-u-haazi> (accessed December 6, 2023).
16. Evans G. (2005) Measure for Measure: Evaluating the Evidence of Cultures Contribution to Regeneration. *Urban Studies*, vol. 42, no. 5/6, pp. 1–25.
17. Giancarlo Cotella (2020) Yak Yevropa dosiahaie uspihu? Vplyv polityky Yevropeiskoho Soiuzu na terytorialne upravlinnia ta prostorove planuvannia. *OpenEdition Journals*, no. 94/3. Available at: <http://journals.openedition.org/geocarrefour/15648> (accessed February 6, 2024).
18. Pawłowska K. Swaryczewska M. (2002) Ochrona dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie i partycypacja społeczna. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 170 p.
19. Pike S. (2004) Destination Marketing Organisations. NL: Elsevier Science, 240 p.
20. Presenza A., Sheehan L., Ritchie J. (2005) Towards a model of the roles and activities of destinations management organizations. *Journal of Hospitality Tourism and Leisure Science*, no. 3, pp. 1–16.
21. Sustainable Development. World Tourism Organization. Available at: <https://www.unwto.org/ru/node/79> (accessed April 20, 2024).
22. The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: A Preliminary Review. UNEP (2022). Available at: <https://www.unep.org/resources/report/environmental-impact-conflict-ukraine-preliminary-review> (accessed April 21, 2024).

Pavlo Romaniv

Ivan Franko Lviv National University

**CONTEXTS OF STRUCTURAL AND SPATIAL DEVELOPMENT
OF THE TOURIST AND RECREATIONAL SPHERE**

The structural-spatial development of the tourism and recreation sphere describes the process of formation and distribution of tourist facilities and infrastructure in a certain territory, taking into account its geographical, economic, cultural and other characteristics, processes and phenomena. This process includes the development of tourist routes, the creation and modernization of the hotel and restaurant base, the development of transport infrastructure, the creation of entertainment and cultural and educational facilities and events, etc. However, in our opinion, the analytical component of the research of the development of the tourist and recreational sphere involves contexts that are prerequisites for such development, especially in a changing environment under the influence of negative factors: war and its consequences, environmental and demographic problems, security situation, accessibility of the territory, etc. Our article is specifically devoted to the consideration of such contexts, which are grouped according to certain criteria: object-subject, value, functional, geographical, security, institutional, ecological. We also emphasize that these meanings are united by the fact that they are complementary and not interchangeable. That is, each separate criterion (meaning) cannot replace the absence or weak development of another. The main task of the researchers is to synergistically combine and integrate the components of structural and spatial development at different levels of the territorial organization of the region – from the territorial community (TG) or settlement to the unification of regions or specific organizations such as Destination marketing (or management) organization (DMO). The analysis of the contexts takes place through the prism of the war in Ukraine, which has a serious impact on tourism and the recreational sphere, has a negative and long-term effect: ecological, security, image, due to destruction, the outflow of the population and labor force. The ecological context is also important. The development of the tourism and recreation sphere in the ecological context is becoming more and more significant in a world where people's awareness of the need to preserve (and sometimes restore) the environment and its components is growing. Effective structural and spatial development of the tourism and recreation sphere will contribute to the creation of a sustainable and competitive tourism product that ensures economic growth and improvement of the quality of life of the local population.

Key words: *tourism and recreation sphere, region, context, development, post-war revitalization.*

Статтю подано до редакції 12.04.2024